

52 . Cășeu | Județ: Cluj | Punct: Cetățele | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 56675.02

Perioade: Antichitate, Perioada modernă

Epoci: Epoca romană timpurie, Epoca romană târzie, Perioada modernă

Tipuri sit: structură de cult/religioasă

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Civil, Domestic

Autori: Dan Isac, Adriana Isacu

Instituții: Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca

Rezumat

Primele sondaje în vicus au fost executate în anul 1989 la E de castru, ocazie cu care a fost identificat drumul principal din porta principalis dextra care străbate întreaga așezare. Săpăturile sistematice din anii 1995-1998 în zona de NE a sitului au adus importante elemente ale organizării vicusului, fiind descoperite numeroase gropi menajere, semibordeie cu vatră de foc exterioară, fântâni, cuptoare, un mormânt de copil precum și clădiri din lemn de tipul Streifenhauser. În 1998 și 2000, pe baza unei fotografii aeriene, a fost identificat în săpătură șanțul unui castru timpuriu ce pare să fi fost abandonat de romani din cauza inundațiilor. În anul 2004 au fost reluate săpăturile sistematice în vicus, fiind cercetată o zonă la E de porta principalis dextra a castrului, lângă drumul principal ce ieșea din poartă. A fost identificată o zonă cu o intensă activitate menajeră și artizanală și s-au făcut precizări cu privire la fazele de locuire, corelate cu cele ale amenajării drumului principal prin așezare.

Campania anului 2005 a avut drept scop sondarea unei zone cât mai întinse din vicus pentru a putea preciza poziționarea exactă față de vechile săpături din 1995-1998.

Pentru cunoașterea întregii zone propuse pentru cercetare s-a optat pentru o secțiune magistrală orientată S-N, compusă din trei prelungiri consecutive.

Secțiunea magistrală a fost poziționată în zona dintre cele două axe rutiere prin vicus, drumul din porta principalis dextra respectiv cel care pornește dinspre porta praetoria.

Raport

Vicus Samum se află situat la N și mai ales E de castrul coh. I Britannica miliaria equitata¹. Primele sondaje în vicus au fost executate în anul 1989 la E de castru, ocazie cu care a fost identificat drumul principal din porta principalis dextra care străbate întreaga așezare. Săpăturile sistematice din anii 1995-1998 în zona de NE a sitului au adus importante elemente ale organizării vicusului, fiind descoperite numeroase gropi menajere, semibordeie cu vatră de foc exterioară, fântâni, cuptoare, un mormânt de copil precum și clădiri din lemn de tipul Streifenhauser. În 1998 și 2000, pe baza unei fotografii aeriene, a fost identificat în săpătură șanțul unui castru timpuriu ce pare să fi fost abandonat de romani din cauza inundațiilor². În anul 2004 au fost reluate săpăturile sistematice în vicus, fiind cercetată o zonă la E de porta principalis dextra a castrului, lângă drumul principal ce ieșea din poartă. A fost identificată o zonă cu o intensă activitate menajeră și artizanală și s-au făcut precizări cu privire la fazele de locuire, corelate cu cele ale amenajării drumului principal prin așezare³.

Campania anului 2005 s-a desfășurat între 04.07.2005–12.08.2005 și a avut drept scop sondarea unei zone cât mai întinse din vicus pentru a putea preciza poziționarea exactă față de vechile săpături din 1995-1998. În acest scop, având și experiența anului precedent când săpătura a fost executată pe traseul drumului principal din porta principalis dextra, a fost aleasă o zonă la limita proprietăților parohiei ortodoxe respectiv a lui Doda Augustin.

Pentru cunoașterea întregii zone propuse pentru cercetare s-a optat pentru o secțiune magistrală orientată S-N, în lungime totală de 64,50 și lățimea de 2 m, compusă din trei prelungiri consecutive după cum urmează: s-a pornit inițial cu S22 (20 x 2 m), prelungită apoi spre S prin S23 (20 x 2 m) și spre N cu S24 de 20 x 2 m, ajungându-se în drumul modern de care ce străbate întreaga așezare. Ultima prelungire, de doar 4 m, la capătul sudic dinspre Someș al secțiunii S23 a făcut ca în final secțiunea magistrală - S 22, S 23 și S 24 - să totalizeze o lungime de 64,50 m, permițând cercetarea arheologică a întregii zone alese. Primul rezultat legat de cunoașterea zonei investigate a fost intersectarea în S22 și parțial în S24 a unei vechi secțiuni din perioada 1995-1998, ceea ce va contribui la o mai precisă determinare a corectitudinii amplasării pe planul topografic a acelei vechi săpături.

Secțiunea magistrală a fost poziționată în zona dintre cele două axe rutiere prin vicus, drumul din porta principalis dextra respectiv cel care pornește dinspre porta praetoria. Secțiunea a intersectat la rândul ei alte două stradele ce delimitează sectoare care urmează a fi precizate. S23 a scos în evidență o zonă artizanală, precum și două gropi bine reliefate în stratigrafie verticală și orizontală, dintre care una pare a fi un complex de „tip B”, adică o locuință bordei. În restul zonei cercetate, S22 suprapune aproape în întregime o mai veche secțiune - în lungime de 17,50 m orientată N-S și care trebuie identificată în vechile ridicări topografice. S24 a relevat în schimb o zonă liberă de complexe arhitectonice de orice natură, fără a se putea spune că este o zonă complet nelocuită - dovada constituind-o un strat aproape continuu de cultură cu urme sporadice de material arheologic roman, care în capătul nordic al secțiunii magistrale se îngroașă vizibil, fiind scos în evidență și un eventual perete de lemn, pe direcția E-V, extrem de slab conturat și pornind probabil din ultimul nivel de locuire.

S23

În secțiune a fost surprins un singur nivel de călcare, constând dintr-un pământ compact de culoare negricioasă, care prin analogie cu rezultatele cercetărilor anterioare din vicus pare a fi nivelul principal din faza a doua de locuire. Materialele arheologice sunt puțin numeroase în această zonă. Pe lângă fragmentele de ceramică romană comună s-au mai descoperit și fragmente de chirpic cu impresiuni de nuiel; cantități reduse de cărămizi sparte și bolovani de carieră; fragmente de cărbuni și fragmente osteologice. Spre deosebire de săpătura din anul trecut, când resturile osteologice formau un adevărat covor dispus pe întreaga suprafață, acum ele sunt mai puțin numeroase: fragmente de craniu de animale mari, între care unul de cervideu, cu coarnele retezate. Unele dintre aceste oase au fost tăiate în vederea prelucrării. Din toată suprafața cercetată în 2005 s-a găsit un singur fragment de ac de cusut din os.

Între m. 14-20, principalul nivel de călcare are la bază un strat de pietriș, bine conturat și relativ subțire, având semnificația unei stradele sau a unui trotuar. Între m. 7,5 și aprox. 11,5 la cota de adâncime de -0,40 m, a apărut o platformă constituită pe o structură de pietriș ce alcătuiește o stradelă dispusă pe toată suprafața secțiunii. Platforma, prost păstrată, aparține ultimei faze de locuire. Elementele constitutive ale platformei sunt: fragmente neregulate din piatră de carieră, bolovani de râu de diferite dimensiuni; fragmente de cărămizi, țigle, chirpic și mortar, precum și un fragment dintr-o tegula mammata. Au fost sesizate și două pietre de carieră, care prezintă urme de finisare, ceea ce ne îndreptățește să le atribuim unor monumente sculpturale dezafectate.

Bordeiul 1 este principalul element arhitectonic al zonei intersectate de S23, fiind situat între m. 4,5-7,4 și având forma unei gropi pronunțate, profilată pe toată lățimea secțiunii și intrând în ambele profile. Umplutura este constituită din același pământ negricios și compact aparținând unicului nivel de locuire din zona cercetată. Pe fundul acestui complex de tip B (cum l-am denumit în cursul săpăturilor din 1995-1998; practic un semibordei, o locuință semiîngropată, ce caracterizează numeroasele complexe de locuit din acest vicus, având analogii, de exemplu, în așezarea vicană de la Porolissum) - pe profilul estic, se disting în afara fragmentelor ceramice și bucăți de cărbune, chirpic, mortar, inclusiv cărămizi fragmentare căzute pe fundul gropii. Groapa a fost umplută în timp, dovadă fiind atât existența unui strat mai negricios pe fund, gros de 0,20 m, cât și faptul că în partea sudică un capăt la platformei, cu pietrișul aferent, cade în această groapă. Înspre fundul bordeiului, între m. 5,70-6,60 au fost depuse, probabil intenționat, mai multe pietre plate de carieră. Se poate afirma cu certitudine că acest complex reprezintă un semibordei de tip „B” identificat și în cursul săpăturilor din anii anteriori și nu o groapă menajeră.

Bordeiul 2 a apărut între m. 2,60-4,30 sub forma unei gropi mai puțin adânci, având umplutura identică cu precedenta, dar mai compactă și terminându-se pe mijlocul secțiunii. Singurele observații ce s-au putut face în legătură cu componența acestui complex constau în existența câtorva fragmente de cărămizi și pietre.

Pe mijlocul secțiunii, foarte bine conturate, au fost descoperite trei gropi de formă rotundă sau ușor elipsoidală. Ele aparțin unui nivel mai timpuriu și au fost săpate adânc în lutul steril din punct de vedere arheologic. Umplutura celor trei gropi este identică: fragmente de chirpic cu impresii de nuiiele; fragmente de cărămizi; pietre de carieră și bolovani de râu; numeroase fragmente de lemn ars și sporadic material ceramic roman. Aceste gropi au fost considerate a fi cuptoare dezafectate și atribuite unor activități cu caracter metalurgic și în nici un caz casnic sau din domeniul olăritului. Argumentul îl constituie stratul bogat în zgură de fier și pastă vitrifiată prezent la partea superioară atât a cuptorului 1 (m. 18), cât și a cuptorului 2 (m. 15). Starea precară a gropilor denotă faptul că ele au fost dezafectate în antichitate.

Cuptorul 1 din dreptul m. 18, se află sub stradela de pietriș din această zonă, dacă nu cumva o străpunge (nu se știe la ora actuală). El are un diametru de 0,90 m și este situat la adâncimea de 0,50 m de la suprafața săpată. Umplutura este constituită din pământ gălbui-negricios, cu multe fragmente de chirpic, cărbune și pietre, iar la partea superioară pietre de carieră, bolovani de râu, fragmente de rășniță și o zonă compactă de chirpic ars.

Cuptorul 2 din dreptul m. 15, are o formă ușor elipsoidală, diametrul de 0,95 m și adâncimea săpată de 0,50 m. În extremitatea nordică, marginea gropii este marcată de pietre de carieră, aranjate intenționat, pentru a alcătui un fel de perete distrus încă în antichitate. Umplutura este alcătuită din lut compact de culoare gri și gălbuie, fragmente de cărbune și chirpic, precum și fragmente ceramice romane.

Cuptorul 3 aflat între m. 12-13, a fost distrus în totalitate în antichitate. Tot ce s-a putut sesiza este amprenta de pe fundul săpăturii, alcătuită din fragmente de chirpic și lemn ars.

Am afirmat că în cuptoarele din zonă au apărut fragmente de chirpic, dintre care unele cu amprenta nuiielelor. Amplasarea acestor fragmente în umplutura gropilor ne determină să ne gândim că, logic, ele provin din pereți de clădire dezafecți, aflați într-o zonă apropiată, sau mai curând din pereții de chirpic ai gropilor, ceea ce nu ar explica însă prezența impresiunilor de nuiiele. Este cert că în zonă nu au apărut elemente de compartimentare, nici măcar gropi de pari. Putem afirma că zona a fost deschisă, constând din gropi pentru activități artisanale sau cuptoare, platforme de genul celor obișnuite în vicus și două gropi de mari dimensiuni, dintre care una poate fi cu certitudine considerată bordei.

Materialul arheologic din S23 este sărăcăcios: ceramică de factură dacică, lucrată manual; fragmente ceramice romane; câteva piroane; fragmente de sticlă de geam și recipiente din sticlă, neprecizabile ca formă; un as foarte corodat și nici un artefact din bronz.

S23 a fost prelungită spre S pe o distanță de 4 m, cu martor de 0,40 m (deci în lungime reală de 3,60 m), cu scopul de a investiga urmele unui cuptor apărute pe profilul scurt de S și puțin pe fundul secțiunii. Prelungirea de doar 3,60 m a fost dictată de spațiul avut la dispoziție, respectiv terminarea zonei de cultură defrișată și supusă despăgubirii. Spațiul prelungit nu a relevat existența unor platforme, a stradelei de pietriș sau a unor urme de compartimentare.

În schimb, s-au identificat două gropi bine conturate, aparținând nivelului unic de locuire, investigate până la adâncimea de 1,05 m, ceea ce reprezintă jumătate din adâncimea lor maximă. Umplutura acestora este constituită, în ambele cazuri, din fragmente de chirpic, inclusiv cu urme de nuiiele; fragmente ceramice și fragmente osteologice arse. Prima groapă, ce iese din martorul dintre S23 și prelungire are o formă alveolată, capătul ei estic fiind surprins aprox. la mijlocul secțiunii, restul intrând în profilul de V. Dimensiunile acesteia sunt de aprox. 1,55 x 1,40 m. Cea de a doua, prinsă integral în secțiune are o formă regulată rotunjită, dimensiunile acesteia fiind de 1,25 x 1,15 m. Din stratul de cultură, începând cu adâncimea de 0,40 m și până la baza sa, a fost descoperit un bogat material arheologic: două vase de TS cu decor, de forma Drag. 37, dintre care unul întregibil; jumătatea unei caserole din sticlă, perfect întregibile; fragmente din diverse recipiente de sticlă; un pandantiv din bronz de tip phalus și un altul reprezentând probabil o piesă de echipament militar; lama unui cuțit din os; numeroase fragmente de ceramică romană uzuală.

S22 - cum am arătat, S22 reprezintă prelungirea spre N cu 20 m a S23, ea intersectând între m. 14 și capătul ei nordic o mai veche secțiune, ușor oblică, secțiune ce aparține sistemului de săpătură din anii 1995-1998 și care va fi identificată pe baza suprapunerii planului topo. Singurele elemente arheologice nederanjate din S22 le reprezintă continuarea stratului de cultură până în dreptul m. 13 (28, din secțiunea magistrală ce include cele trei secțiuni prelungite succesiv), o groapă, probabil menajeră (sau poate totuși un mic cuptor, judecând după aspectul piriform și mai ales umplutura identică cu cea a cuptoarelor din S23) între m. 17-18 și o groapă de par rotundă pe mijlocul secțiunii, între m. 15-16. În rest, stratigrafia este deranjată de vechea secțiune amintită mai sus.

S24 reprezintă ultima prelungire spre N cu 20 m a secțiunii magistrale compusă, cum am spus din S23, S22 și S24. Această secțiunea magistrală de control a ajuns în final până în drumul de căruțe ce străbate vicusul, având o lungime totală de 64,50 m. La m. 18 (m. 43,50 pe secțiunea magistrală cumulată) a apărut capătul nordic al vechii secțiuni, care avea lungimea de 17,50 m, dimensiune standardizată (n.n.) în decursul săpăturilor din 1995-1998, care au dat cele mai importante descoperiri în această zonă din vicus Samum4. Dincolo de capătul nordic al vechii secțiuni suprapuse de S22 și parțial de S24, stratigrafia nu a relevat nici un fel de structuri și elemente arhitectonice, ci numai un strat de locuire liniar dispus pe toată lungimea secțiunii, conținând în partea dinspre drumul modern de care foarte puține urme arheologice.

În consecință, avem motive serioase să credem că în vecinătatea drumului de căruțe ce străbate astăzi terenul arabil în care se află localizat în totalitate vicusul de la Samum, se dispune o porțiune de la periferia așezării vicane. Acest lucru impune redirectionarea viitoarelor cercetări spre o zonă mai centrală, cum este cea din capătul sudic al secțiunii S23, înspre drumul principal care iese din porta principalis dextra și pe care se află dispuse - conform analogiilor din alte provincii ale Imperiului Roman - cele mai importante clădiri și structuri arhitectonice ale așezării civile de la Cășeu.

Note

- 1. Dan Isac, Castrul roman de la SAMVM-Cășeu, Cluj-Napoca, 2003.
2. Dan Isac, A presumable gnostic amulet from SAMVM-Cășeu. Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis, Cluj-Napoca, 2004, p. 559.
3. Dan Isac, Adriana Isac, CCA 2005.
4. v. notele 2 și 3.

Informații suplimentare online

[Raportul 3350 din cronica.cimec.ro](http://raportul3350.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)
